

**The Abraham Arbesfeld
Kollel Yom Rishon**
Sunday Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

**ISRAEL: PAST, PRESENT
AND FUTURE**

Series Sponsored by Dina & David Steinberg (NMLS# 67325) and
Summit Funding, Your Mortgage Professionals (NMLS #52081 / 301151)
in memory of Samuel Ehrenhalt a"h

*Milchemet Mitzvah and
Yishuv Ha'aretz*

Rabbi David Hirsch
May 3, 2015 • יד' אייר תשע"ה

(1) רמב"ם הלכות מלכים פרק ה

הלכה א

אין המלך נלחם תחלה אלא מלחמת מצוה, ואי זו היא מלחמת מצוה זו מלחמת שבעה עממים, ומלחמת עמלק, ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם, ואחר כך נלחם במלחמת הרשות והיא המלחמה שנלחם עם שאר העמים כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו ושמעו.

הלכה ב

מלחמת מצוה אינו צריך ליטול בה רשות בית דין, אלא יוצא מעצמו בכל עת, וכופה העם לצאת, אבל מלחמת הרשות אינו מוציא העם בה אלא על פי בית דין של שבעים ואחד.

הלכה ג

ופורץ לעשות לו דרך ואין ממחין בידו, ודרך המלך אין לה שיעור, אלא כפי מה שהוא צריך, אינו מעקם הדרכים מפני כרמו של זה או מפני שדהו של זה, אלא הולך בשוה ועושה מלחמתו.

הלכה ד

מצות עשה להחרים שבעה עממין שנאמר החרם תחרימם, וכל שבא לידו אחד מהן ולא הרגו עובר בלא תעשה שנאמר לא תחיה כל נשמה, וכבר אבד זכרם.

הלכה ה

וכן מצות עשה לאבד זכר א עמלק, שנאמר תמחה את זכר עמלק, ומצות עשה לזכור תמיד מעשיו הרעים ואריבתו, כדי לעורר איבתו, שנאמר זכור את אשר עשה לך עמלק, מפי השמועה למדו זכור בפה לא תשכח בלב, שאסור לשכוח איבתו ושנאתו.

(2) רמב"ם הלכות מלכים פרק ח

הלכה א

חלוצי צבא כשיכנסו בגבול העכו"ם ויכבשום וישבו מהן, מותר להן לאכול נבלות וטרפות ובשר חזיר וכיוצא בו, אם ירעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלות אלו האסורים, וכן שותה יין נסך, מפי השמועה למדו ובתים מלאים כל טוב ערפי חזירים וכיוצא בהן.

(3) ספר החינוך מצוה תרד

מצוה להכרית זרעו של עמלק

שנצטוינו למחות זרעו של עמלק ולאבד זכרו מן העולם זכר ונקבה גדול וקטן, ועל זה נאמר [דברים כ"ה, י"ט], תמחה את זכר עמלק, שבכלל זכר הוא הכל. וכבר טעה בנקוד תיבה זו גדול הדור, והוא יואב בן צרויה, והשאיר מהם הנקבות, לפי שרבו לא השגיח יפה עליו כשלמדו מקרא זה ונשתבש יואב וקרא זכר, כמו שבא בבבא בתרא פרק לא יחפור [כ"א ע"ב].
משרשי המצוה, הענין שכתבנו במצוה הקודמת לה.
דיני המצוה קצרים, והם מבוארים בפרק שמיני מסוטה.
וזאת מן המצוות המוטלות על הצבור כולן, וכענין שאמרו זכרונם לברכה [סנהדרין כ' ע"ב] שלש מצוות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות להם בית הבחירה ולהכרית זרע עמלק. ובאמת כי גם על כל יחיד מישראל הזכרים מוטל החיוב להרגם ולאבדם מן העולם אם יש כח בידם בכל מקום ובכל זמן אם אולי ימצא אחד מכל זרעם.
ועובר על זה ובא לידו אחד מזרע עמלק ויש סיפק בידו להורגו ולא הרגו ביטל עשה זה.

(4) מנחת חינוך מצוה תרד

תמחה זכר עמלק

(א) שנצטוינו למחות זרעו של עמלק וכו'. מבואר בר"מ פ"ו מהלכות מלכים ובד"א שלא השלימו ע"ש. (וע' ברש"י בחומש כאן שפי' תמחה וכו' מאיש ועד אשה ועולל ויונק משור עד שה שלא יהי' עמלק נזכר כו' ודבר זה דאף הבהמה צריכים להרוג אינו מבואר בר"מ ובהרהמ"ח וא"י מהיכן הוציא רש"י זה ובספרי כאן לא ראיתי זה וממעשה דשאל אין ראיה דהקב"ה צוה לו אז ע"י שמואל אבל להיות מצוה לדורות לא שמענו וצ"ע. ומ"ש הרהמ"ח דג' מצות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות בה"מ ולהכרית

זרעו של עמלק והמעתיק העתיק שלא כסדר כי הכרתת זרע עמלק הוא קודם לבנין ביהמ"ק והוא גמ' מפורשת בסנהדרין ומבואר בר"מ פ"א מה' מלכים ע"ש בכ"מ ובלח"מ. ומ"ש כי על כל יחיד מישראל הזכרים מוטל החיוב וכו'. צ"ע למה יפטר נשים ממ"ע זו דאין הזמ"ג ומלחמה זו מבואר דאף כלה מחופתה וכו' ונראה דזה כיון המגיה בעל מנ"ל ומה שצוה לע' במצוה תכ"ב הוא ט"ס וצ"ל מצוה תכ"ה גבי ז' עממין כ' הרהמ"ח דגם נשים חייבות ע"ש. וכבר כתבתי לעיל דנראה דאף במקום סכנה מחויב כי ידוע דהתורה לא תסמוך דינים על ניסים כמבואר ברמב"ן כ"פ והתורה צונו להלחם ומסכנים נפש במלחמה א"כ גזה"כ הוא דאפי' ס"נ מחויב במצוה זו והאידנא אין אנו מצווים בזה כי כבר עלה סנחריב ובלבל את העולם וכל דפריש מרובא פריש

5) ספר החינוך מצוה תכה

מצות הריגת שבעה עממין

להרוג שבעה עממים המחזיקין בארצנו טרם כבשנו אותה מהם, והם הכנעני והאמורי וכו', ולאבדם בכל מקום שנמצאם, שנאמר עליהם [דברים ז', ב'], החרם תחרים אותם, ונכפלה המצוה בסדר שופטים. שנאמר שם [כ', י"ז], כי החרם תחרים החתי והאמורי וגו'.

משרשי המצוה, לפי שאלו השבעה עממים הם שהחלו לעשות כל מיני עבודה זרה וכל תועבות ה' אשר שנה, ועל כן בהיותם עיקר עבודה זרה ויסודה הראשון נצטוונו עליהם למחותם ולאבדם מתחת השמים, לא יזכרו ולא יפקדו בארץ החיים. ובמצותנו זאת עליהם להחרים ימצא לנו תועלת, שנאבד זכרם מן העולם ולא נלמוד ממעשיהן. וגם יש לנו ליקח מוסר בזה שלא נפנה אחר עבודה זרה, כי ברדפנו אחר כל איש מהמשפחה הרעה הזאת להרגו על התעסקם בעבודה זרה, לא יעלה על לב איש לעשות כמעשיהם בשום פנים.

ואין לשאול כלל למה נבראו האומות הרעות אלו אחר שסופן ליאבד לגמרי מן העולם, כי כבר ידענו שרשות נתונה בידו של אדם להיות טוב או רע, ושלא יכריח השם את האדם על אחד מהן. ואחר שכן נאמר כי שבעה עממים אלו קלקלו מעשיהם והרשיעו עד שנתחייבו כולם אבדון ומות, ובתחילת הבריאה היו ראויין גם לטובה, ואל הטעם הזה נסמוך מצות כליון עמלק שבסדר כי תצא בסוף מצות עשה שבסדר [מצוה תר"ד]. ואם נחפוץ נאמר עוד, כי אפשר שהיה להם בזמן מן הזמנים שעת הכושר, ומפני אותה השעה זכו להבראות. או אולי נאמר שיצא מבין כולם אדם אחד הגון ובשבילו זכו כולן להבראות, וכענין שמצינו חכם אחד שאמר זכרונם לברכה [ע"ז י' ע"ב] שהיה מבני בניו של עמלק והוא אנטונינוס. ואין מן הנמנע אצל הבורא לבראות כמה בני אדם בשביל אחד, כי הוא ברוך הוא לא יראה עמל בכל אשר יחפוץ עשוהו כי בהנחת חפצו יעשה כל אשר חפץ. והוא ברוך הוא המבין את כל מעשינו, ויודע מה צורך לאחרים אל האחד המיוחד כי יבראו כולם בשבילו. [או נאמר שנבראו כדי שיקחו מהם מוסר בני העולם, או כדי שיבנו ערים ויטעו גנות וכרמים לישראל].

מדיני המצוה, מה שאמרנו זכרונם לברכה שאין מלך ישראל נלחם תחילה אלא מלחמת מצוה שהיא מלחמת שבעה עממין הנזכרים, ומלחמת עמלק, ומלחמת עזרת ישראל מצר שבא עליהם, ובמלחמות אלו אינו צריך ליטול רשות מבית דין. ויתר פרטיה מבוארים.

ונוהגת מצוה זו בזכרים ונקבות, בכל מקום ובכל זמן שיש כח בדינו להורגם. וכתב הרמב"ם ז"ל [בספר המצוות], אולי חושב יחשוב שזו מצוה שאינה נהוגת לדורות אחר שבעה עממין כבר אבדו, וזה אמנם יחשבהו מי שלא יבין ענין נהוג לדורות ואינו נהוג לדורות. וכלל דבריו זכרונם לברכה, שיש לך לדעת כי כל מצוה שלא תהיה עשיתה נעדרת מחמת שעבר זמנה, כגון מצוות שהיו במדבר ולא אחר כן בארץ, וכן מצות הסבת נחלה שלא היתה אלא לאותו הדור שהיו בחילוק הארץ בכניסתן לארץ, כגון אלו הן שנקראות אינן נהוגות לדורות, אבל כל מצוה שהיא נעדרת ממנו מחמת שאינה נמצאת לנו שנוכל לעשותה, אבל לא שהכתוב יתלה אותה בזמן מן הזמנים, כגון זו של אבדון שבעה עממים ועמלק שהכתוב ציונו למחות שמם ולאבדם לעולם בכל דור ודור שנמצאים, ואף כי כבר עשינו בהם המחוייב על ידי דוד מלכנו שהשחיתם וכילם עד שלא נשארו מהם רק מתי מספר שנתפזרו וטבעו בין האומות עד שלא נודע זכרם ואין בדינו עתה לרדוף אחריהם ולהורגם, אף על פי כן לא תקרא מצוה זו מפני זה מצוה שאינה נהוגת, והבן זה העיקר והחזק בו.

ועובר על זה ובא לידו אחד מהם ויכול להורגו מבלי שיסתכן בדבר ולא הרגו, ביטל עשה זה, מלבד שעבר על לאו שנאמר עליהם [דברים כ', ט"ז] לא תחיה כל נשמה, כמו שנכתוב בסוף סדר שופטים בעזרת השם בסימן תקכ"ט [מצוה תקכ"ח].

6) מנחת חינוך מצוה תכהמנחת חינוך מצוה תכה

וכו' וכתב הרהמ"ח ועובר ע"ז ובא לידו ויכול להורגו מבלי שיסתכן בדבר וכו' וצ"ע נהי דכל המצות נדחים מפני הסכנה מ"מ מצוה זו דהתורה ציותה ללחום עמהם וידוע דהתורה לא תסמוך דינ"י על הנס כמבואר ברמב"ן ובדרך העולם נהרגים משני הצדדים בעת מלחמה א"כ חזינן דהתורה גזרה ללחום עמהם אף דהוא סכנה. א"כ דחוי' סכנה במקום הזה ומצוה להרוג אותו אף שיסתכן וצ"ע

7) רש"י מסכת מגילה דף ג עמוד א

אמש ביטלתם כו' - בתשובה שהשיבו עתה באתי אנו למדין תחלת דברי המלאך, האשימן בשני דברים: אמש, כלומר כשהעריב היום, היה לכם להקריב תמיד הערב ובטלתם אותו, ונשתהיתם במארכ העיר חנם שאין זמן מלחמה בלילה [משתחשך].

8) תלמוד בבלי מסכת כתובות דף קי עמוד ב

מתני'. הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין, הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין, אחד האנשים ואחד הנשים. נשא אשה בא"י וגרשה בארץ ישראל - נותן לה ממעות ארץ ישראל. נשא אשה בא"י וגרשה בקפוטקיא - נותן לה ממעות ארץ ישראל. נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בארץ ישראל - נותן לה ממעות ארץ ישראל, רבן שמעון בן גמליאל אומר: נותן לה ממעות קפוטקיא. נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בקפוטקיא - נותן לה ממעות קפוטקיא.

9) תוספות מסכת כתובות דף קי עמוד ב

הוא אומר לעלות כו' - אינו נוהג בזמן הזה דאיכא סכנת דרכים והיה אומר רבינו חיים דעכשיו אינו מצוה לדור בא"י כי יש כמה מצות התלויות בארץ וכמה עונשין דאין אנו יכולין ליהרר בהם ולעמוד עליהם

10) רש"י מסכת גיטין דף עו עמוד ב

שאסור - לבני ארץ ישראל לצאת חוצה לארץ.

11) תוספות מסכת עבודה זרה דף יג עמוד א

ללמוד תורה ולישא אשה - פירוש ודעתו לחזור לא"י דאילו אין דעתו לחזור אמר בכתובות פ"ב (דף קיא). אחיו של זה נשא (אשה) [עבודת כוכבים] ומת ברוך המקום שהרגו וזה ירד אחריו לחוצה לארץ ודוקא בהנך מצות שהן חשובות ללמוד תורה שגדול תלמוד תורה שמביא לידי מעשה ואשה נמי דכתיב (ישעיה מה) לא תהו בראה אבל לשאר מצות לא והכי משמע פ"ד דמגילה (דף כז). אבל בשאלות דרב אחא מפורש הנך דקילי וכ"ש לשאר מצות שהם חשובות.

12) משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים סימן תקלא סעיף ג

(ה) אפילו אם היה אנוס - כגון שנאבד לו אבידה בערב הרגל או להאומן ולא היה יכול לגלח וכה"ג שארי אונסין לבד המבוארים להיתר בסעיפים שאח"ז דהני אונסין מפורסמין וגלוין לכל הוא שא"א להם לגלח מקודם אבל שארי אונסין אינם מפורסמין וידועים ואם נתיר להם יבואו להתיר אף שלא מתוך אונס:

13) משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים סימן תקלא סעיף ד

(יד) והוא שלא יצא וכו' - פי' דמארץ ישראל לארץ ישראל או מחו"ל לחו"ל אף ביצא לטייל שאינו דבר מצוה אפ"ה מותר לו לגלח כשלא היה פנאי לגלח מבעוד יום כיון שיציאתו ברשות היתה שלא עשה איסור

בזה אבל מא"י לחו"ל אינו מותר אלא ביצא להרויח או לראות פני חבריו דהוא חשיב דבר מצוה שמותר לצאת מא"י בשביל זה משא"כ לטייל בעלמא דבכה"ג אסור לצאת מא"י לחו"ל לא התירו לו לגלח:

14) רמב"ן במדבר פרק לג פסוק נג

(נג) והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אתה - על דעתי זו מצות עשה היא, יצוה אותם שישבו בארץ ויירשו אותה כי הוא נתנה להם, ולא ימאסו בנחלת ה'. ואלו יעלה על דעתם ללכת ולכבוש ארץ שנער או ארץ אשור וזולתן ולהתישב שם, יעברו על מצות ה'. ומה שהפליגו רבותינו (כתובות קי ב) במצות הישיבה בארץ ישראל ושאסור לצאת ממנה, וידונו כמורדת האשה שאינה רוצה לעלות עם בעלה לארץ ישראל, וכן האיש, בכאן נצטוונו במצוה הזו, כי הכתוב הזה היא מצות עשה. ויחזיר המצוה הזו במקומות רבים, באו ורשו את הארץ (דברים א ח). אבל רש"י פירש, והורשתם את הארץ, והורשתם אותה מיושביה, אז וישבתם בה, תוכלו להתקיים בה, ואם לאו לא תוכלו להתקיים בה, ומה שפירשנו הוא העיקר:

15) רמב"ם הלכות עבדים פרק ח הלכה ט

עבד שאמר לעלות לארץ ישראל כופין את רבו לעלות עמו או ימכור אותו למי שיעלוהו לשם, רצה האדון לצאת לחוצה לארץ אינו יכול להוציא את עבדו עד שירצה, ודין זה בכל זמן אפילו בזמן הזה שהארץ ביד עכו"ם.

16) רמב"ן דברים פרק ו פסוק י

(י) והיה כי יביאך ה' אלהיך וגו' - יזכיר בכאן כי ברבות הטובה יזכור ימי עניו ומרודו שהיה עבד במצרים, ולא ישכח את השם שהוציאו מן העבדות שהוא לטובה הזאת, אבל יזכור חסדיו תמיד ויירא אותו ויעבוד לפניו כעבד לאדוניו. ועל דעת רבותינו (חולין יז א) ירמוז עוד, כי הטוב ההוא אשר ימצא בבתים המלאים מותר אפילו היו שם דברים הנאסרים בתורה, כגון קדלי דחזירי או כרמים נטועים כלאים או ערלה. ואפילו בבורות יתכן שהיה בחציבתן דבר אסור בטיח אשר בהן, או הזכיר הבורות דרך מליצה להזכיר רבוי הטובה, והשליט אותם בכל הנמצא בארץ במותר ובאסור:

והנה הותרו להן כל האיסורין זולתי אסור ע"ז, כמו שיבאר עוד (להלן ז כה) לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך וגו', ולכך יזכיר כאן בפרשה שאחרי כן (להלן ז ה) מזבחותיהם תתצו וגו', לאבד ע"ז ומשמשיה, ושאר כל הנמצא בארץ מותר. והיה ההיתר הזה עד שאכלו שלל אויביהם. ויש אומרים בשבע שכבשו, וכן נראה בגמרא בפרק ראשון ממסכת חולין (שם):

והרב כתב בהלכות מלכים ומלחמותיהם (רמב"ם פ"ח ה"א) חלוצי צבא משיכנסו בגבול הגוים וישבו מהם מותר להם לאכול נבלות וטרפות ובשר חזיר וכיוצא בו, אם רעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלים אלו האסורים, וכן שותה יין נסך, ומפי השמועה למדו ובתים מלאים כל טוב ערפי חזירים וכיוצא בהן. ואין זה נכון, שלא בשביל פקוח נפש או רעבון בלבד הותר בשעת מלחמה, אלא לאחר שכבשו הערים הגדולות והטובות וישבו בהן התיר להם שלל אויביהם. ולא בכל חלוצי צבא, אלא בארץ אשר נשבע לאבותינו לתת לנו כמו שמפורש בענין. וכן יין נסך שהזכיר אינו אמת, שבכל איסורי ע"ז היא עצמה ומשמשיה ותקרובת שלה הכל אסור, שנאמר (להלן ז כו) שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא. ואם לא נתכוון הרב אלא להתיר סתם יינן במלחמה, וכי למה הוצרכנו לדבר זה, איסורי תורה הותרו גזרות של דבריהם יהיו אסורות: